

The model of the governance system of the Islamic Republic of Iran Based on the statement of the second step of the Islamic revolution

Mahdi Azarbajani*

Received: 2022/07/29

Alireza Ali Ahmadi **

Accepted: 2023/02/15

Ataale Rafiei Atani***

Mehdi Abdulhamid****

Abstract

The serious obstacles and problems faced by Iran's Islamic Revolution in the first fourteen decades of its lofty goals have caused, despite significant progress, the maximum standards of the ideals of the Islamic Revolution have not been realized as it should be. The Supreme Leader of the Islamic Revolution of Iran has stated that the main step of the movement at the current stage is the creation of the Islamic State, and by issuing a statement on the second step of the revolution, he has ushered in a new era. Based on this, the governance system of the Islamic Republic of Iran needs people who are hard-working, efficient, committed, adhere to religious, revolutionary, creative values and such things so that the power of decision-making can be felt more. Therefore, by developing a model for the governance system of the Islamic Republic of Iran based on the statement of the second step of the Islamic Revolution, an attempt is made to dry up the root of many cultural, economic and social issues and problems. Considering that the superior and successful models of the countries cannot necessarily be suitable for the country with the goals of Islamic transcendental governance, for this purpose, in this research, using the data model of the foundation, the model of the appropriate governance system is extracted. To test the model in this research, Kappa method and Lausche coefficient are used. Finally, in order to ensure the correct correspondence of the components in each dimension of the model, confirmatory factor analysis has been used. The findings show that proper use of resources and capacities, creativity and innovation, rationality and logic, people's participation and long-term and forward-looking strengthening are among the strategies to reach the governance system based on the statement of the second step of the revolution.

Keywords: Declaration of the second step of the revolution, accountability, Islamic Republic of Iran, legitimacy, governance system, model, Seyed Ali Khamenei, Grounded theory method.

* PhD student in policy making, University of Science and Technology, Tehran, I.R.Iran
(Corresponding author).

yamahdi2003@gmail.com

 0000-0003-4340-1851

** Professor and Faculty Member in University of Science and Technology, Tehran, I.R.Iran.

PE@iust.ac

 0000-0002-5640-9644

*** Assistant Professor, University of Science and Technology, Tehran, I.R.Iran.

rafieiatani@iust.ac.ir

 0000-0002-2965-3596

**** Assistant Professor, University of Science and Technology, Tehran, I.R.Iran.

mahdi_abdolhamid@iust.ac.ir

 0000-0003-4118-4937

الگوی نظام حکمرانی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی^۱

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۵/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۱/۲۶

مقاله برای بازنگری به مدت ۴۲ روز نزد نویسندگان بوده است.

مهدی آذربایجانی*

علیرضا علی احمدی**

عطاءاله رفیعی آتانی***

مهدی عبدالحمید****

چکیده

با توجه به جایگاه حکمرانی در شکل‌گیری الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت، پژوهش حاضر با هدف کمک به شکل‌گیری الگوی نظام حکمرانی جمهوری اسلامی ایران تدوین شده است. برای این منظور ضمن بررسی بیانیه گام دوم انقلاب با استفاده از روش داده‌بنیاد و رویکرد نظام‌مند، ابعاد الگو، استخراج و با استفاده از نظر ۳۰ خبره اعتبارسنجی شده است. در ادامه به کمک نظر ۳۸۴ کارشناس مرتبط و با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی، مدل آزمون و براساس وضعیت موجود نظام حکمرانی جمهوری اسلامی ایران نهایی و ارائه شده است. مؤلفه‌های اصلی حاصل آمده در این الگو عبارت‌اند از: اتکا به خود و استقلال؛ انتخاب و تربیت مسئولان مبتنی بر ارزش‌ها، باورها و هویت؛ بهره‌برداری از کلیه منابع و ظرفیت‌ها؛ بهره‌گیری از تجارب دیگران؛ بهره‌گیری از خلاقیت و نوآوری؛ بهره‌گیری از مشارکت همه مردم و بالاخره بهره‌گیری از عقلانیت و منطق.

واژگان کلیدی: بیانیه گام دوم انقلاب، پاسخگویی، جمهوری اسلامی ایران، روش استراوس و کوربین، روش تحلیل عاملی، روش داده بنیاد، سید علی خامنه‌ای، مشروعیت، نظام حکمرانی.

* دانشجوی دکتری خط‌مشی‌گذاری، دانشگاه علم و صنعت، تهران، جمهوری اسلامی ایران (نویسنده مسئول).

yamahdi2003@gmail.com

0000-0003-4340-1851

** استاد دانشگاه علم و صنعت، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

PE@iust.ac

0000-0002-5640-9644

*** استادیار دانشگاه علم و صنعت، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

rafieiatani@iust.ac.ir

0000-0002-2965-3596

**** استادیار دانشگاه علم و صنعت، تهران، جمهوری اسلامی ایران.

mahdi_abdolhamid@iust.ac.ir

0000-0003-4118-4937

مقدمه

بیان مسئله: در چهار دهه اولیه انقلاب اسلامی، گذشته از تحقق بخش قابل توجهی از اهداف انقلاب، اما شاهد پاره‌ای از کاستی‌ها در حوزه‌های مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز هستیم که دلالت بر وجود موانع جدی در مسیر تحقق اهداف انقلاب اسلامی دارد. ملاحظه این واقعیت‌ها ما را به آنجا رهنمون می‌شود تا نگاهی همه‌جانبه و دوباره به موضوع مهم حکمرانی در ایران داشته باشیم و از این طریق حضوری مؤثرتر و فعال‌تر را در چله دوم انقلاب اسلامی تجربه نماییم.

اهمیت: براساس بیانات صریح رهبر معظم انقلاب، گام اصلی حرکت در مقطع کنونی، ایجاد دولت اسلامی است که بدون تحقق آن، دستیابی به مراحل دیگر امکان‌پذیر نیست؛ بنابراین تبیین ابعاد و مؤلفه‌های الگوی نظام حکمرانی جمهوری اسلامی ایران در یک افق بلندمدت برای آینده از اهمیت راهبردی برخوردار است.

ضرورت: نظام حکمرانی در ساختاری اداری یک کشور اثر بسیار زیادی دارد، به‌گونه‌ای که رفع مسائل و مشکلات آن همواره مورد توجه کنشگران بوده است تا از این طریق حرکت نظام به اهداف متعالی تسهیل شود. عدم توجه به این موضوع، می‌تواند منشأ بسیاری از مسائل و مشکلات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در کشور باشد. با این توصیف این پژوهش دارای ضرورت کاربردی است.

اهداف: هدف اصلی این پژوهش کمک به ارتقای نظام حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران از طریق تدوین الگوی بومی می‌باشد. در همین راستا، استفاده از ظرفیت‌های بیانیه گام دوم انقلاب، و همچنین ترویج گفت‌وگو مدنظر مقام معظم رهبری در حوزه موضوع حاضر، به‌عنوان دو هدف فرعی مدنظرند.

سؤال‌ها و فرضیه‌ها: این پژوهش اکتشافی است و دارای فرضیه نمی‌باشد. سؤال اصلی پژوهش حاضر عبارت است از: الگوی نظام حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب چیست؟ سؤال‌های فرعی نیز عبارت‌اند از: ابعاد و مؤلفه‌های نظام حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران مستند به بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی کدامند؟ عوامل مؤثر بر نظام حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران چیستند؟ شرایط مؤثر در شکل‌گیری و عملکرد نظام حکمرانی در جمهوری اسلامی کدامند؟

۱. پیشینه پژوهش

مجموع مطالعات این حوزه را می‌توان در دو سطح بررسی نمود:

۱-۱. سابقه مطالعاتی موضوع در نشریه دانش سیاسی

در خصوص نظام حکمرانی و بیانیه گام دوم انقلاب، یک مقاله در نشریه دانش سیاسی منتشر شده است. نادری و پیرانی (۱۳۹۸) به منظور رسیدن به چشم‌انداز مطلوب و آرمانی مطرح در بیانیه گام دوم، با به‌کارگیری از روش تحلیل محتوای کیفی و با کاربست روش سوات به استخراج راهبردهای پیش‌روی جامعه ایران در آستانه چهل سالگی انقلاب پرداخته‌اند. آنها در این پژوهش، چهار پژوهش راهبرد پیشتازی ناظر بر نقاط قوت و فرصت‌ها، راهبرد صیانتی ناظر بر نقاط قوت و تهدید، راهبرد رقابتی ناظر بر فرصت‌های بیرونی و ضعف‌ها و راهبرد مقاومتی ناظر بر ضعف‌ها و تهدیدها را منجر به تحقق ایده پیشتازی انقلاب در محیط پیرامونی می‌دانند.

۲-۱. سابقه پژوهشی در سایر منابع

باتوجه به اهمیت نظام حکمرانی، منابع متعددی در این خصوص وجود دارد که می‌توان آنها را از حیث محتوا به دو گروه تقسیم کرد:

الف. آثاری که صرفاً بر ویژگی‌های نظام حکمرانی تمرکز دارند: علوی و همکاران (۱۳۹۹) بحث استقلال، مشارکت ذی‌نفعان، پاسخگویی، نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت، شفافیت و مدیریت ریسک را از جمله شاخص‌های نظام حکمرانی مطرح کرده‌اند که میزان تأثیرگذاری آنها بر یکدیگر بررسی شده است. اندرسون و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی چهارچوب نظام حکمرانی در توسعه و ارزیابی برنامه‌های اقدامات ملی پرداخته‌اند که از این منظر ۵۲ شاخص در سه حوزه خط‌مشی، اجرا، نظارت و ارزیابی استخراج نموده‌اند.

ب. آثاری که بر الگوهای نظام حکمرانی تمرکز دارند: منوریان؛ نرگیان و حسینی مکارم (۱۳۹۸) به طراحی الگوی حکمرانی شبکه‌ای در شهرداری تهران به‌عنوان یکی از نظام‌های اداری مؤثر در نظام حکمرانی جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند. در این پژوهش که مبتنی بر الگوی داده‌بنیاد است، عوامل زمینه‌ای برای ایجاد این نوع نظام حکمرانی،

عوامل زیرساختی از جمله، فرهنگی، قانونی، شبکه‌سازی و فرهنگی با حمایت دولت ارزیابی شده است و موانعی از جمله موانع مدیریتی، فرهنگی اجتماعی، سازمانی و معضلات راهبردی و قانونی نیز در مقابل آنها شناسایی شده‌اند. فطانت فردحقیقی و همکاران (۱۴۰۰) با استفاده از روش داده‌بنیاد به راهبردهایی مثل تمرکززدایی، مهندسی مجدد ساختارها و فرایندها، مشارکت ذی‌نفعان و تفویض اختیار دست یافته‌اند که منجر به پیامدهایی همچون پرورش انسان شایسته شناسایی کرده‌اند. اکبری و همکاران (۱۳۹۸) به طراحی الگوی سه شاخگی حکمرانی خوب در سازمان‌های چندسطحی پرداخته‌اند. روکین (۲۰۲۱) برای بررسی عملکرد توسعه پایدار در مؤسسه‌های بانکی و مالی، به پیوند دانشگاه، صنعت با بحث توسعه پایدار اشاره می‌کنند. در این مقاله اشاره می‌شود که اگرچه حفظ ثبات و توسعه مالی برای شیوه حکمرانی شرکت به شکلی قوی مورد نیاز است اما باید به آن از دید عملکردهای چندبعدی نگاه کرد و به‌ویژه مسئله توسعه پایدار را در آن در نظر گرفت.

براساس پژوهش‌ها و ادبیات آن مشخص است که تاکنون پژوهشی به‌منظور تدوین الگوی مطلوب حکمرانی برای نظام جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب تدوین نشده و در نتیجه پژوهش حاضر دارای نوآوری موضوعی است.

۲. مبانی مفهومی و نظری

بنیادهای مفهومی و نظری پژوهش حاضر عبارت‌اند از:

۲-۱. تعریف حکمرانی

در خصوص تعریف حکمرانی چهار رویکرد اصلی را می‌توان از هم تمییز داد:
الف. رویکرد مبتنی بر انتخاب مدیران: این رویکرد نخستین بار توسط بانک جهانی (۲۰۰۷) عرضه شده که حکمرانی را فرایند انتخاب افرادی می‌داند که قادر به اتخاذ تصمیم‌های سیاسی هستند. ظرفیت حکمرانی برای مدیریت مؤثر منابع و اجرای سیاست‌های صحیح که منجر به احترام شهروندان و دولت‌ها برای نهادهای حاکمیتی در تعاملات آنها می‌شود، خلاصه‌ای از این مفهوم است. مشکل این رویکرد آن است که ایده بنیادی و خصلت تجویزی آن مبتنی بر نهادها و رویه‌ها با شکل سنتی بنا نهاده شده است.

ب. **رویکرد مبتنی بر سلسله مراتب سازمانی:** در این رویکرد حکمرانی به عنوان سلسله مراتب سازماندهی شده بازتابی تعریف می‌شود (Jessop, 1998 & 2002); به این معنی که تمایل دارد حکمرانی را با فرایندهای خود سازمان‌یافته‌ای مرتبط کند که در جامعه مدنی جاری است. مشکل این رویکرد آن است که باعث ایجاد نوعی هنجارگرایی غیرمجاز می‌شود؛ زیرا به‌طور ضمنی حاوی این فرض است که حکمرانی توافقی، برابرطلبانه و مبتنی بر اعتماد و مشورت است تا حکمرانی که توسط دولت و بازارها ایجاد شده باشد و دلیل این امر مفهوم بازتولید ارزش‌های درونی جامعه مدنی است که در آن نهفته شده است.

ت. **رویکرد مبتنی بر شبکه اداره:** رویکرد سوم حکمرانی را به‌مثابه اشکال شبکه‌ای از اداره امور که به‌صورت سلسله مراتبی و یا بازار ترکیبی با هم پیوند دارند؛ تعریف می‌کند. این نوع حکمرانی شیوه‌ای متمایز از حکومت است که سلسله‌مراتب و بازارها را تکمیل می‌کند. اگرچه شبکه‌ها به وضوح بخشی جدایی‌ناپذیر از حکمرانی هستند، تلفیق حکومت و شبکه‌ها تعریف بسیار محدودی از حکمرانی ایجاد می‌کند که آن اشکال هدایت، کنترل و هماهنگی را که پایدار نیستند و افقی تعریف شده‌اند را حذف می‌کند (نک. Mayntz, 1993; Kooiman, 1993; Scharpf, 1994; Klijn, 2008).

ث. **رویکرد مبتنی بر بازی زبانی:** آخرین رویکرد مربوط به بویر و رودس (۲۰۰۳) است که حکمرانی را به‌عنوان بازی زبانی نئولیبرالی می‌بیند که منجر به تفاسیر مختلف و نهادینه‌سازی مفاهیمی می‌شود که جریان‌های سیاسی و فرهنگی را نادیده می‌گیرد. مشکل این دیدگاه پسابندگرایی این است که تعیین محدودیت‌ها در مورد حکمرانی را دشوار می‌کند. نهادها، فرایندها یا شیوه‌های خاص حکمرانی را نادیده گرفته و بنابراین حکمرانی را توسط بازیگران تقلیل می‌دهد که خود منجر به معضلات خاص به‌ویژه در روش‌های مبتنی به سنت‌های خاص ایجاد می‌کند.

در پژوهش حاضر تعریفی جامع مدنظر است که دربردارنده هر چهار ملاحظه مدیریتی، سازمانی، شبکه‌ای و زبانی است. دلیل این امر نیز آن است که محققان در پی شناسایی و تدوین الگوی حکمرانی در ایران هستند و اقتضای این امر داشتن تصویری جامع از حکمرانی است که در تعریف ترکیبی آمده است.

۲-۲. اشکال حکمرانی

حکمرانی اشکال مختلفی دارد که در ادامه مهم‌ترین آنها که در درک و تدوین تجربه حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران نقش‌آفرین هستند؛ معرفی می‌شوند:

الف. حکمرانی توسعه شبکه‌ای؛ که مبتنی بر مشارکت شهروندان در امور به شیوه‌هایی است که برای هر دو طرف و اغلب به گروه‌های گسترده‌تر در جامعه تبدیل می‌شود و ارزش‌آفرینی می‌کند (Robert, 2021). در این نوع حکمرانی بر این سؤال‌ها مطرح است که: شهروندان چه نوع مشارکتی انجام می‌دهند؟ منظور ما از «افزایش ارزش» چیست؟ و چگونه مشارکت شهروندان ارزش افزوده دارد؟

ب. حکمرانی شبکه مردم‌سالارانه؛ از این دیدگاه شبکه‌های حاکمیتی دارای دو ویژگی تشکیل دهنده هستند: وابستگی متقابل بین بازیگران شبکه، و مقدار مشخصی از خودمختاری در مقابل بازیگران خارجی. براین اساس، فرایندهای حکمرانی داخلی در شبکه‌ها و همچنین تلاش بازیگران خارجی برای تأثیرگذاری بر آنها، تعاملی است نه اینکه توسط فرماندهی و کنترل دقیق و یک‌طرفه (Kooiman, 1993; Kickert, 1997; Ansell, & Torfing, 2022).

پ. حکمرانی نظارتی؛ چارچوبی از حکمرانی است که در آن بازیگران غیردولتی نقش فعالی در تنظیم استانداردهای نظارتی، نظارت و اجرا در مشارکت یا به موازات سازمان‌های دولتی ایفا می‌کنند.

ت. حکمرانی چندسطحی؛ در تجلی اولیه خود به «مذاکره مستمر میان دولت‌های مستقر در چندین سطح سرزمینی» اشاره دارد و توضیح می‌دهد که چگونه «دولت‌های فراملی، ملی، منطقه‌ای و محلی در شبکه‌های خط‌مشی فراگیر منطقه‌ای درگیر می‌شوند» (Marks, 1993. Pp. 392, 402-403). با این حال، علی‌رغم ارجاع به شبکه‌ها، حکومت چندسطحی در این مرحله بر روابط بین دولتی (عمودی) متمرکز شده و به ویژه نقش دولت‌های محلی را به‌عنوان یک «سطح سوم» مهم برجسته می‌نماید.

در پژوهش حاضر الگوی حکمرانی چند سطحی به‌دلیل جامعیت آن و تناسب با رویکرد محققان، مدنظر می‌باشد.

۲-۳. نظریه‌های حکمرانی

اگرچه طیف متنوعی از نظریه‌ها در خصوص حکمرانی وجود دارد اما مهم‌ترین آنها را می‌توان به شرح زیر تبیین نمود:

الف. نظریه کنش جمعی: مطابق این نظریه حکومت تلاش می‌کند تا انواع مشکلات اجتماعی را از طریق اقدام جمعی با استفاده از دستورالعمل‌های بالا به پایین حل کند.

ب. نظریه سازمان: از دیدگاه پیروان این نظریه، حکمرانی در محیط‌های سازمانی و با درک متغیرهای سازمانی که شامل ویژگی‌های جمعیت، ساختار سازمانی، فرهنگ و مکان است، صورت می‌گیرد.

پ. نظریه مدیریت دولتی: این نظریه در اواخر قرن بیستم تحت شرایط مفاهیم، روش‌ها و افکار بخش خصوصی، به‌ویژه نظریه‌های اقتصادی - مانند نظریه انتخاب عقلانی (Stoker, 2010; Lomi & Harrison 2012) - شکل گرفته است. در مجموع، این شیوه‌ها به‌عنوان «مدیریت عمومی جدید» شناخته می‌شوند، که به‌عنوان جایگزینی برای شیوه‌های اداره و مدیریت خدمات عمومی، طرح می‌شوند. نکته قابل تأمل این است که دیگر نمی‌توان تنها به فرایندهای اداری یا مدیریت درون سازمانی - به مشغله‌های اصلی مدیریت دولتی و (جدید) دولتی - پاسخ داد. در عوض، یک پارادایم گسترده‌تر باید بر حکمرانی روابط بین سازمانی (و بین‌بخشی) و اثربخشی سیستم‌های ارائه خدمات عمومی به جای سازمان‌های خدمات عمومی گسسته تأکید کند. این چارچوب گسترده‌تر، حکومت عمومی جدید نامیده شد (Vabo & Røiseland, 2012). این چارچوب جایگزین مفاهیم قبلی نمی‌شود، بلکه آنها را در زمینه جدیدی قرار می‌دهد. همچنین، بسیاری از نظریه‌های مدیریت عمومی معاصر از لحاظ مفهومی از مدیریت محصول انجام شده در بخش تولید و نه در بخش خدمات نشئت می‌گیرد و این یک «نقص مهلک» در نظریه مدیریت عمومی ایجاد کرده است، که خدمات عمومی را همان‌طور که فرایندهای تولید و تولید را می‌بیند رفتار می‌کند. در واقع حکمرانی چیزی جدا از تحویل محصولات از پیش ساخته شده است.

ت. نظریه مردم‌سالاری: پیروان این نظریه در مورد توانایی درگیرکردن عوامل مختلف (فردی و جمعی)، فرایندها و تعاملات، ادغام بسیاری از روش‌های هماهنگی و ارتباط

بین بازیگران عمومی و خصوصی، توانمندسازی و تسهیل سیاسی معمولاً ذیل حکمرانی به بحث می‌پردازند. مقوله‌های مورد توجه ایشان عبارت است از: برابری، شفاف‌سازی مسائل، توجه به تشکیلات و مشارکت مدنی، توجه به تفاوت‌های اجتماعی و سیاسی، سازگاری با تنوع و پُرکردن شکاف‌های بین سطوح سازمانی (Sahlin, 2014).

از رهگذر طرح و توسعه این نظریه‌ها شاهد تولید چهارده مفهوم اساسی هستیم که مقومات نظریه عمومی و فراگیر حکمرانی را شکل می‌دهند. این مفاهیم که در بحث حاضر مدنظر بوده و تجربه ایرانی پیرامون آنها جستجو و در تدوین الگو لحاظ شده‌اند؛ عبارت‌اند از: تجانس، شبکه، مشارکت عمومی، نمایندگی، مشورت، قدرت، مشروعیت، اعتماد، پاسخگویی، شفافیت، شواهد، یادگیری، نوآوری، ریسک، هدایت، ابزارهای نرم و سخت حکمرانی (Mayer & Schoorman, 1995; Sako, 1998; Rosa & McCright, 2014; Anazodo, 2022).

۲-۴. اصول راهبردی نظام حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران

بحث حکمرانی در سطوح و ابعاد مختلفی در جمهوری اسلامی مورد توجه بوده است؛ که مهم‌ترین آنها عبارت‌اند از:

اصل (۱). حرکت توحیدی؛ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران هدف از تشکیل حکومت را ایجاد تشکیلاتی می‌داند که «تبلور آرمان سیاسی ملتی هم‌کیش و هم‌فکر است که به خود سازمان می‌دهد تا در روند تحول فکری و عقیدتی راه خود را به سوی هدف نهایی (حرکت به سوی الله) بگشاید» و از این طریق بر آن است که با موازین اسلامی، جامعه «اسوه» خود را بنا کند. بر چنین پایه‌ای، رسالت قانون اساسی این است که زمینه‌های اعتقادی نهضت را عینیت بخشد و شرایطی را به وجود آورد که در آن انسان با ارزش‌های والا و جهانشمول اسلامی پرورش یابد (کمالان، ۱۳۹۵).

اصل (۲). ولایت؛ که دلالت بر استمرار حاکمیت الهی دارد. مهم‌ترین سند برای تشکیل حکومت اسلامی کتاب «ولایت فقیه» امام (ره) است که بر ضرورت تأسیس حکومت اسلامی در عصر غیبت تأکید دارد و تفاوت‌های این الگوی حکومتی را با سایر موارد تبیین می‌نماید (نک. خمینی، ۱۳۷۹).

اصل (۳). **جمهوریت؛** پس از پیروزی انقلاب، نیاز به استقرار یک الگوی حکومت برای اداره جامعه بود که در اولین اقدام نظام «جمهوری اسلامی» به‌عنوان یک نظام نوین‌پندار نهاد شد؛ نظامی که با نظام‌های مردم‌سالار دنیا اختلاف‌مبنایی دارد و پذیرفتن مدل جمهوریت از باب کارآمدی آن در اجرای مقاصد حکومت بوده است (دارینی، ۱۳۸۲).

اصل (۴). **تفکیک قوا؛** بر اساس قانون اساسی، شیوه اعمال قدرت در جمهوری اسلامی به صورت تفکیک قوا است. براین اساس در کشور ۸ سال نظام پارلمانی و بعد از آن با اصلاح قانون اساسی، نظام ریاستی حکمفرما شده است. نکته مهم در نظام جمهوری اسلامی، «مردم‌سالاری» یک ایدئولوژی نیست و می‌توان در هر برهه‌ای از ابزار آن برای رسیدن به اهداف استفاده نمود در حقیقت در نظام جمهوری اسلامی یک‌سری ثابت‌ها هست و یک‌سری مسائلی که می‌تواند متغیر باشد و رهبر انقلاب از این به‌عنوان «ظرفیت منعطف نظام» نام برده‌اند. البته نوسازی نظام، به هیچ‌وجه به معنای کنار گذاشتن آرمان‌ها نیست بلکه به معنای تغییر در سیاست‌ها و نظام‌ها و تدابیر است که این مسئله می‌تواند مانع از تحجر نیز بشود و با تکیه بر آرمان‌های همیشه جوان و نو نظام اسلامی را، همیشه جوان، شاداب، بالنده و پیش‌رونده نگه دارد.

اصل (۵). **تکامل تدریجی؛** رهبر معظم انقلاب در مقام تبیین رسیدن به اهداف نهضت اسلامی در ایران؛ ۵ مرحله را بیان داشته‌اند که عبارت‌اند از: انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه اسلامی و درنهایت تمدن اسلامی. ایشان درباره این موضوع اشاره کردند: دولت اسلامی به معنای تشکیلات مدیریتی که متناسب با نظام جمهوری اسلامی باشد و بتواند این هدف والا را محقق کند هنوز تشکیل نشده است و همان‌طور که در بیانیه گام دوم انقلاب نیز اشاره شده است این بیانیه منشوری برای دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی خواهد بود و «فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی» را رقم خواهد زد. به‌عبارت‌دیگر، می‌توان دو نظریه مکمل را برای آینده انقلاب اسلامی و ترسیم نقشه راه آن برشمرد که هر دو توسط رهبر انقلاب ترسیم شده است:

نظریه اول. این نظریه مربوط به مراحل پنج‌گانه رسیدن تا تمدن اسلامی است و اینکه آن نظام اسلامی ایران در حال ورود به مرحله سوم یعنی دولت اسلامی است و دولت اسلامی به معنی تشکیلات مدیریتی و ساختارهایی است که با آن کشور اداره می‌شود.

نظریه دوم. این نظریه مربوط به بیانیه گام دوم انقلاب است که در آن به دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی در فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی اشاره می‌کنند و معتقدند که این گام دوم انقلاب را به آرمان بزرگش که «ایجاد تمدن نوین اسلامی» و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی است نزدیک خواهد کرد. در این پژوهش سومین مرحله از مراحل تحقق آرمان اساسی نظام جمهوری اسلامی یعنی تشکیل دولت اسلامی با عنوان «طراحی الگوی نظام حکمرانی جمهوری اسلامی ایران در گام دوم انقلاب اسلامی» بررسی خواهد شد.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر از روش ترکیبی استفاده کرده است. در بخش کیفی برای تحقق اهداف مورد نظر این پژوهش از روش داده‌بنیاد و از روش استراوس و کوربین استفاده شده است. در بخش کمی به منظور تأیید مدل از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. در این پژوهش به منظور استنباط معنای نظام حکمرانی که از طریق طبقه‌بندی و پی‌بردن به شباهت‌ها، افتراق‌ها و روابط آنها انجام می‌شود (Taleshi & Kaffash, 2019)، به سؤال‌ها پاسخ داده می‌شود. برای این منظور با استفاده از مفهوم‌سازی به طبقه‌بندی آنها براساس مشابهت‌های آن پرداخته شده است.

۳-۱. معرفی روش

به منظور استخراج مقوله‌ها در هر مرحله از روش استراوس و کوربین از تحلیل مضمون استقرایی استفاده شده است. در این روش با استفاده از کدگذاری باز، دسته‌بندی آنها به مضامین سازمان‌دهنده آنها را با استفاده از چارچوب کلی، الگوی داده‌بنیاد و به روش گزینشی به کمک خبرگان، ابعاد استخراج می‌شود (Nelson, 2020). این امر به این معنی است که محقق با رجوع به داده‌ها به تدریج آنها را خلاصه کرده تا در نهایت به اصلی‌ترین مفاهیم و مضمون‌های مرتبط با موضوع پژوهش دست می‌یابد. تحلیل محتوای کمی به خاطر از بین بردن اطلاعات ترکیبی اغلب مورد انتقاد است، لذا به منظور تفسیر معانی پنهان، لازم است تا تحلیل مضمون کیفی به روشی انعطاف‌پذیر برای داده‌های متنی انجام شود (ملکی فاراب و دیگران، ۱۳۹۸).

در تحلیل مضمون کیفی با استفاده از سؤال پژوهش و هدف اصلی که در متن دنبال می‌شود، به تعریف متغیرها پرداخته و با انتخاب واحد مطرح شده در متن ارائه شده، مقوله‌بندی و سازمان‌یافته به تحلیل و استنباط نتایج پرداخته می‌شود. درنهایت با کدگذاری گزینشی، داده‌ها به بخش‌های تحلیلی تبدیل می‌شوند که صورت مفهومی دارند. پس از آن، یکی از مقولات مهمی را دارای ویژگی کانونی و قدرت جذب‌کنندگی بالایی بود و سایر مقولات را دربرمی‌گرفت (با احصای شرایطی که یک مقوله محوری باید داشته باشد) به‌عنوان پدیده مرکزی معرفی می‌شود. این پدیده در مرکز فرایند قرار می‌گیرد و ارتباط سایر کدها و مقولات با آن مشخص می‌شود. الگوی داده‌بنیاد، شامل شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامد است که در ارتباط با مقوله‌محوری بررسی شده است. در انتها هم باید گزارش متن، پُرکردن خلأهای احتمالی، اعتباربخشی و انسجام دادن به الگو و ارائه مباحث نظری با استفاده از کدگذاری گزینشی انجام می‌شود. پس از آن به‌منظور گرفتن تأیید مدل نهایی حاصل از بخش کیفی (داده‌بنیاد) از روش تحلیل عاملی تأییدی به کمک نرم‌افزار PLS استفاده شده است؛ همچنین به‌منظور سنجش روایی و پایایی هر یک از مؤلفه‌ها و در نتیجه تناسب انتخاب آنها با زیرمؤلفه‌ها به ترتیب از روش ضریب لاوشه و کاپا استفاده شده است.

۲-۳. روایی و پایایی

باتوجه به هدف پژوهش که استخراج الگوی نظام حکمرانی مبتنی بر متن بیانیه گام دوم انقلاب است، پژوهشگر به‌صورت انفرادی نمی‌تواند به الگوی جامعی دست یابد و باید در مسیر تدوین این الگو با اشتراک‌گذاری دانش توسط گروه خبرگان به نتایج دست یابد. به‌همین‌منظور با استفاده از روش روایی‌سنجی ضریب لاوشه به ارزیابی الگوی نهایی پرداخته شده است. در این پژوهش جامعه آماری شامل متخصصان حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، مدیریت و علوم سیاسی است که در حال حاضر در یکی از نهادهای انقلابی تأثیرگذار مشارکت دارد و حداقل سابقه ده سال خدمت داشته باشد و مشغول فعالیت باشد. از بین افراد به روش قضاوتی نمونه ۳۰ نفره انتخاب و پرسشنامه‌ها ارسال شد. پس از چند بار پیگیری درنهایت نتایج جمع‌آوری شد و و دیدگاه‌های آنها برای استخراج و اعتباریابی الگو گرفته شد. برای محاسبه این شاخص با استفاده از

پرسشنامه‌ای که موافقت و مخالفت خبرگان برای حضور سؤالات در پرسشنامه پرسیده می‌شد نظرات جمع‌آوری شد. در آخر با استفاده از رابطه زیر، ضریب لاوشه که CVR نیز نامیده می‌شود محاسبه شد:

$$CVR = \frac{\frac{\text{کل خبرگان}}{2} - \text{موافقت خبرگان}}{\frac{\text{کل خبرگان}}{2}} \quad (1)$$

حداقل مقدار CVR با استفاده از مقادیر از پیش تعیین شده برای ۳۰ نفر خبره، ۰,۳۳ تعیین می‌شود. به‌منظور پایایی از سنجش میزان توافق در مفاهیم استخراجی، با مقایسه نظر پژوهشگر با یک نفر خبره و با استفاده از ضریب کاپا محاسبه شد. سنجش پایایی نرخ توافق (کاپا) روشی برای ارزیابی درجه توافق بین دو ارزیابی است که به ضریب کاپای کاکران نیز معروف است. برای این منظور از یک پرسشنامه با طیف سه‌گزینه‌ای موافقت (۳)، بی‌نظر (۲) و مخالفت (۱) در تمامی عناوین استفاده شد. در انتها به‌منظور بومی‌سازی و آزمون مدل نهایی از روش تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است.

۴. یافته‌های پژوهش

نتایج این پژوهش در دو قسمت تحلیل کیفی و تحلیل کمی ارائه می‌شود. در بخش اول نتایج حاصل از روش داده‌بنیاد و تحلیل مضمون و در بخش دوم نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی ارائه می‌شود.

۴-۱. یافته‌های بخش کیفی (استخراج الگو)

در این قسمت ابتدا بیانیه گام دوم انقلاب به‌صورت فردی توسط گروه پژوهشی بررسی و گزاره‌های مرتبط با نظام حکمرانی جمهوری اسلامی ایران استخراج شد. به‌منظور تدقیق فرایند تدوین الگو و افزایش اعتبار مدل، گزاره‌های استخراجی اولیه با استفاده از ضریب لاوشه روایی و با استفاده از کاپا برای سنجش پایایی بررسی گردید و اصلاحات لازم انجام شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، هر یک از گزاره‌های متن بیانیه با استفاده از مقولات دسته‌بندی شدند. جدول شماره (۱) مضامین سازمان‌یافته و مقولات را که در نهایت به‌دست آمده‌اند نشان می‌دهد.

جدول شماره (۱): کدگذاری بیانات مقام معظم رهبری در متن گام دوم انقلاب

مضمین سازمان‌دهنده	مقوله
اتکا به خود و استقلال	اعتقاد به استقلال
	طرفدار دولت‌های مایل به استقلال
	حرکت در جهت عزت و پیشرفت در همه عرصه‌ها
	کشور و ملت مستقل
استفاده از سبک زندگی اسلامی	تسری دین بر همه ابعاد زندگی
	نسل جوان مؤمن
	ایجاد حکومت اسلامی
	پرهیز از سبک زندگی غربی
انتخاب و تربیت مسئولان مبتنی بر ارزش‌ها، باورها و هویت	انتخاب مسئولان معتقد به ارزش‌های دینی
	انتخاب مسئولان کوشا
	انتخاب مسئولان هدف‌سو
اولویت‌دهی به اخلاق و معنویات	پایبندی به اخلاق
	پایبندی به معنویت
	افزایش چشمگیر معنویت در فضای عمومی
	برجسته کردن ارزش‌های معنوی
	رعایت فضیلت‌های اخلاقی
ایجاد هویت و تمدن اصیل	تمدن‌سازی
	ایجاد تمدن نوین اسلامی
باور به توانایی‌های خود	اعتقاد به عزت
	اعتقاد به اصل ما می‌توانیم
	اتکاء به توانایی داخلی
	کشور و ملت باعزت
	درک ارزش‌های فردی
بهره‌برداری از کلیه منابع	بهره‌برداری از ظرفیت‌های مادی استفاده نشده

مضامین سازمان‌دهنده	مقوله
و ظرفیت‌ها	پرهیز از مصرف‌گرایی
بهره‌گیری از تجارب دیگران	استفاده و گوش سپردن به تجربه دیگران
	نسل کارآزموده
	شناخت گذشته
	مبتنی بر اندیشه بزرگ امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)
	انباشته از تجربه
بهره‌برداری از دستاوردهای گذشته	
بهره‌گیری از خلاقیت و نوآوری	ابتکار در جوانان
بهره‌گیری از عقلانیت و منطق	پرهیز از کلیشه‌ها و حاشیه‌ها
	پایبندی به عقلانیت
	اعتقاد به برادری
	کشف حقیقت
	ارتقاء دانش سیاسی آحاد مردم
	سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عدالت کشور
	هشیاری در جوانان
	چارچوب‌شکنی
نسل جوان دانا	
دارای منطق قوی	
بهره‌گیری از مشارکت همه مردم	حرکت مشارکت‌محور
	برقراری حکومت مردمی و مردم‌سالاری
	به اوج رسانیدن مشارکت مردمی در مسائل سیاسی
	به اوج رسانیدن مشارکت مردمی در موضوعات اجتماعی
	مردمی کردن اقتصادی
پایبندی به هویت،	پایبندی به ارزش‌ها

مضمین سازمان‌دهنده	مقوله
اصالت و کرامات وجودی	حفظ کرامت و هویت جامعه و سازمان
	صیانت از اصالت شعارها
	پایبند به ارزش‌های دینی و معنوی
	پرهیز از مادی‌گرایی
	حفظ و پایبندی به شعار و اصالت آن
	تکریم و احترام
پرورش روحیه تلاش‌گری، زیاده‌روی و کاهلی	پرهیز از افراط و چپ‌روی‌ها
	روحیه جهادی و انقلابی
	تربیت فرزندان با روحیه انقلابی
	نسل تلاشگر و آرمان‌خواه
	مبتنی بر اراده
	عملگرا
	دارای روحیه جوشش انقلابی
	پرهیز از سستی و کاهلی در اعتقاد به نظام انقلابی
	پرهیز از انفعال و تردید
	سرآمد در انگیزه جهادی میان جوانان
	جهت‌گیری انقلابی و جهادی
	همت در جوانان
نگاه انقلابی و عمل جهادی	
جهاد همه‌جانبه و هوشمندانه	
پیشگام در عرصه علم و فناوری	موتور پیشران کشور در عرصه علم و فناوری
	پیشرفته در علم
	شتاب در پیشرفت‌های علمی
	رکورددار در دانش و فناوری
	اتکا به علم و پژوهش

مضامین سازمان‌دهنده	مقوله
	منحصربه‌فرد در جهاد علمی
تأثیرگذار و متحول‌کننده	مؤثر در منطقه
تربیت مدیران جوان	استفاده از جوانان در عرصه مدیریت
	سرآمد در جمعیت جوان کارآمد
	انتخاب مدیران جوان
	کارگزاران جوان
	اندیشمندان جوان
	فعالان جوان
تقویت ایمان و توکل به خدا و اسلام	پایبندی و اعتقاد به پیروزی ایمان
	انتخاب شعارهای جهانی مبتنی بر دین اسلام
	انتخاب شعارهای ماندگار و مفید
	انتخاب شعارها مبتنی بر فطرت بشر
	متکی بر هدایت الهی و قلب نورانی
	دارای ایمان
	کشور و ملت متدین
	مطمئن و امیدوار
امید و نگاه خوش‌بینانه به آینده	
تقویت تفکر بلندمدت و آینده‌نگر	آینده‌نگری و ساخت آن با پرورش نسل جوان
	ساخت آینده مبتنی بر حقیقت و تجربه گذشته
تقویت روحیه ایستادگی و پشتکار	ایستادگی و مقاومت
تقویت روحیه آزادی‌خواهی	پایبندی به آزادی
	آزاد در بیان
	طرفدار آزادی‌خواهی
	کشور و ملت آزاد

مضامین سازمان دهنده	مقوله
	آزادی ملت و حکومت از زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان
	آزادی اجتماعی (حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه)
تقویت روحیه با انگیزه و سرزنده	پویایی و سرزندگی
	نسل جوان پرانگیزه
	نسل پرانگیزه
	دارای انگیزه
	مدیریت جهادی الهام گرفته از ایمان اسلامی
	امید به آینده
تقویت روحیه گذشت و فداکاری	دارای روحیه مهربان و باگذشته
	ایجاد اشتیاق و رقابت بر سر خدمت‌رسانی در حوادث طبیعی و کمبودهای اجتماعی
	سرآمد در گسترش خدمات اجتماعی
	امین و خدمتگزار
تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری	احساس مسئولیت‌پذیری
تقویت عدالت‌محوری	پایبندی به عدالت
	توزیع عدالت‌محور
	عدالت‌محوری
توجه به منفعت جامعه	جامعه‌پردازی
	تقویت عنصر اراده ملی
توجه به هدف و نتیجه‌محوری	تلاش و پشتکار تا رسیدن به هدف و نتیجه
	حفظ آرمان‌های انقلابی
	وفاداری به آرمان‌ها
	تلاش برای تحقق آرمان انقلاب

مضمین سازمان‌دهنده	مقوله
جوانمردی و حمایت از مظلومان	پشتیبان مظلومان و مستضعفان
	دارای روحیه جوانمردی و مروت انقلابی
حفظ حریم با رقیبان و دشمنان و اعتماد نکردن به آنها	مرزبندی با رقیبان و دشمنان
	ثبات و امنیت و حفظ تمامیت ارضی ایران
حفظ و حراست از ارزش‌ها	حراست از انقلاب
خصوصی‌سازی و برون‌سپاری	تصدی نکردن دولت
	برون‌گرایی با استفاده از ظرفیت‌ها
رشد استعدادها و توانمندی‌ها	استفاده از نیروی انسانی مستعد و کارآمد با زیربنای عمیق
	خودسازی
رعایت نظم و اصول نظام	معتقد به نظم سیاسی و اجتماعی
سرعت عمل در تصمیم‌گیری و اجرا	سرعت عمل در جوانان
شجاعت	مقابله با ظلم و ستم
	مقاومت در برابر ستم و گمراهی
	دفاع قاطع از خود
	صریح و شجاع در برابر ظلم و زورگویی
صداقت و اقتدار	ایستادگی روزافزون در برابر زورگویان و مستکبران جهان
	صداقت در کلام و رفتار
	اقتدار در کلام و رفتار
صلح طلب	کشور و ملت مقتدر
	آغازگر صلح و پرهیز از شروع خشونت
فراهم‌سازی زیرساخت اقتصاد و توسعه	ایجاد زیرساخت‌های حیاتی و اقتصادی و عمرانی
	تقویت اقتصاد مستقل کشور

مضمین سازمان دهنده	مقوله
	تولید انبوه و با کیفیت
	درون‌زایی اقتصادی کشور
	مولد شدن و دانش بنیان شدن
	پیشرفت در تولید و اقتصاد ملی
منعطف و اصلاح‌پذیر	انعطاف‌پذیر و پذیرش و اصلاح خطا
	انتقادپذیر
	انطباق‌پذیری با شرایط در عین پایداری به اصول

(یافته‌های پژوهش حاضر)

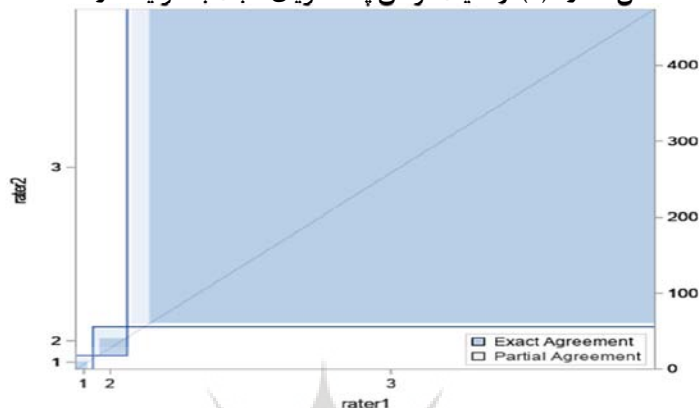
به منظور تدقیق مضامین سازمان‌یافته متناظر با مضامین استخراجی در تحلیل پایه بیانیه، از ضریب کاپا استفاده شده است. خروجی مربوط به این آزمون در جدول (۲) و به کمک نرم‌افزار SAS محاسبه شده است.

جدول شماره (۲): آزمون کاپا مضامین سازمان دهنده

معنی‌داری	آمار آزمون	انحراف معیار	برآورد کاپا
<.0001	18.6903	0.0365	0.7013

با توجه به مقدار معنی‌داری در جدول ۲ فرض صفر مبنی بر استقلال کدها (تم‌های)ی مربوط به نظرات پژوهشگر و خبره رد می‌شود که نشان از ارتباط بین نظر هر دو نفر درباره کدها است. برای سنجش میزان نزدیکی بودن نظرات ضریب کاپای وزنی در نظر گرفته می‌شود که هر چه نزدیک به عدد یک باشد یعنی میزان توافق بیشتر بوده است. با توجه به اینکه این ضریب ۰,۷ است در نتیجه توافق در حد مناسبی است.

شکل شماره (۱): وضعیت توافق پاسخگویان نسبت به هر یک از کدها

(یافته‌های تحقق)

با توجه به شکل ۱ مشاهده می‌شود که کدها با میزان موافقت بیشتر مورد تأیید و توافق بوده است؛ به عبارت دیگر با توجه به اینکه کد ۳ موافقت را نشان می‌دهد، حجم بزرگی از آراء در این ناحیه قرار گرفته است.

پس از آن پرسشنامه‌ای از مجموع مضمون‌های محوری با توضیحات آنها (تم پایه و تعریف کلی از آن) تهیه شد تا خبرگان موافقت یا مخالفت خود را در مورد آنها اعلام نمایند. این پرسشنامه‌ها برای خبرگان به تعداد ۳۰ نفر ارسال شد. نحوه شناسایی خبرگان به صورت نمونه‌گیری غیرتصادفی گلوله برفی انجام شد. تعداد ۲۵ مورد از پرسشنامه‌ها بازگشت که چون بیش از ۷۰ درصد نمونه را تشکیل می‌داد محاسبه پایایی و روایی پرسشنامه به منظور تأیید تم‌ها در الگو انجام شد. لازم به ذکر است که کلیه خبرگان در این پژوهش مرد و از بین نخبگان، اساتید دانشگاهی و مدیران مسلط به این حوزه انتخاب شدند. با توجه به اینکه تعداد خبرگان موردنظر در این پژوهش ۳۰ مورد بوده است ولی ۲۵ مورد پاسخ داده‌اند لذا CVR نهایی ۰,۳۷ در نظر گرفته می‌شود. اگر مقدار محاسبه شده از مقدار جدول بزرگ‌تر باشد اعتبار محتوای سؤال پذیرفته می‌شود؛ لذا سؤالاتی که این مقدار از ۰,۳۷ کمتر باشد حذف می‌شوند و اگر بالاتر بود نیازی به حذف آن نیست. جدول ۶، مقادیر محاسبه شده ضریب لاوشه را متناظر با هر یک از سؤالها نشان می‌دهد.

جدول شماره (۳): ضریب لاوشه متناظر با سؤال های پرسشنامه پژوهش

ابعاد	مضامین سازمان دهنده	CVR
بستر و زمینه‌ها	اولویت‌دهی به اخلاق و معنویات	۰,۲۴
	باور به توانایی‌های خود	۰,۴۴
	پایبندی به هویت، اصالت و کرامات و جودی	۰,۳۱
	تقویت ایمان و توکل به خدا و اسلام	۰,۱۳
	توجه به منفعت جامعه	۰,۷۶
	جوانمردی و حمایت از مظلومان	۰,۲۶
	شجاعت	۰,۹۲
	صداقت و اقتدار	۰,۴۴
پیامد	ایجاد هویت و تمدن اصیل	۱
	تأثیرگذار و متحول‌کننده	۰,۵۲
شرایط علی	استفاده از سبک زندگی اسلامی	۰,۳۲
	حفظ حریم با رقیبان و دشمنان و اعتماد نکردن به آنها	۱
	رعایت نظم و اصول نظام	۰,۴۴
	صلح طلب	۰,۷۶
شرایط مداخله‌گر	منعطف و اصلاح‌پذیر	۰,۶۸
	حفظ و حراست از ارزش‌ها	۰,۷۶
راهبرد	سرعت عمل در تصمیم‌گیری و اجرا	۰,۷۶
	اتکا به خود و استقلال	۰,۱۵
	انتخاب و تربیت مسئولان مبتنی بر ارزش‌ها، باورها و هویت	۰,۷۶
	بهره‌برداری از کلیه منابع و ظرفیت‌ها	۰,۴۴
	بهره‌گیری از تجارب دیگران	۰,۶
	بهره‌گیری از خلاقیت و نوآوری	۰,۷۶
	بهره‌گیری از عقلانیت و منطق	۱
	بهره‌گیری از مشارکت همه مردم	۰,۹۲

ابعاد	مضامین سازمان‌دهنده	CVR
	پرورش روحیه تلاش‌گری، زیاده‌روی و کاهلی	۰,۶۸
	پیشگام در عرصه علم و فناوری	۰,۱۶
	تربیت مدیران جوان	۱
	تقویت تفکر بلندمدت و آینده‌نگر	۰,۹۲
	تقویت روحیه ایستادگی و پشتکار	۰,۲۱
	تقویت روحیه آزادی‌خواهی	۰,۴۴
	تقویت روحیه با انگیزه و سرزنده	۰,۸۴
	تقویت روحیه گذشت و فداکاری	۰,۱۶
	تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری	۰,۸۴
	تقویت عدالت‌محوری	۰,۶
	توجه به هدف و نتیجه‌محوری	۰,۸۴
	خصوصی‌سازی و برون‌سپاری	۰,۷۶
	رشد استعدادها و توانمندی‌ها	۰,۵۲
	فراهم‌سازی زیرساخت اقتصاد و توسعه	۱

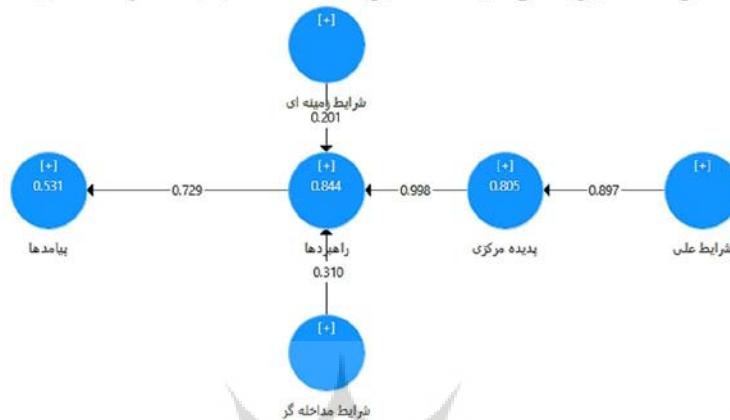
(یافته‌های پژوهش حاضر)

با توجه به مقولات شناسایی شده و گزاره‌های استخراج شده و ادغام موارد مشابه، با دسته‌بندی دوباره، مضامین سازمان‌یافته کلان به همراه کدگذاری گزینشی استخراج شد. مضامینی که دارای روایی لاوشه مناسبی نبودند حذف شدند.

۴-۲. یافته‌های بخش کمی (آزمون الگو)

برای ارزیابی قرارگرفتن تم‌ها در ابعاد الگوی داده‌بنیاد با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی اطمینان حاصل شد. شکل ۲ تحلیل عاملی تأییدی مربوط به تأیید مضامین سازمان‌دهنده موجود در الگوی داده‌بنیاد و شکل ۳ الگوی نهایی را ارائه می‌دهد.

شکل (۲): تحلیل عاملی تأییدی مضامین سازمان‌دهنده با ابعاد الگوی داده‌بنیاد

(یافته های تحقیق حاضر)

همان‌طور که از شکل ۲ مشخص است، مضامین سازمان‌یافته متناظر در هر یک از ابعاد با بار عاملی بالاتر از ۰,۵ پذیرفته شد و هر یک از ابعاد الگوی داده‌بنیاد نیز با ارتباط قوی و بارعاملی بالای ۰,۵ با یکدیگر در ارتباطند. مقادیر ضریب تعیین درون دایره‌های آبی نیز مقادیری بالاتر از ۰,۵ هستند که ارتباط نزدیک این عوامل را با یکدیگر مشخص می‌کند. به عبارت دیگر شرایط علی با تأثیری ۹۰ درصدی بر الگوی نظام حکمرانی و الگو با تأثیری ۹۹ درصدی بر راهبردها، و راهبردها با تأثیرپذیری ۲۰ درصدی از عوامل زمینه‌ای و ۳۰ درصدی عوامل مداخله‌گر می‌تواند راهبردها را تا ۷۳ درصد بر پیامدهای تدوین الگو که ایجاد هویت و تمدنی اصیل، تأثیرگذار و متحول‌کننده است اثر بگذارد. شکل ۳ الگوی داده‌بنیاد را نمایش می‌دهد.

شکل شماره (۳): الگوی داده‌بنیاد برای نظام حکمرانی

(یافته‌های تحقیق حاضر)

نتیجه‌گیری

در این پژوهش، به منظور استخراج الگوی نظام حکمرانی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی ایران، که هدف نهایی آن ساخت و آموزش جامعه‌ای با ویژگی اسلامی و جمهوری و با عقلانیت انقلابی است، از روش داده‌بنیاد استفاده شده است. در مقایسه این الگو با یک الگوی نظام حکمرانی خوب می‌توان دریافت که کلیه ویژگی‌های حکمرانی خوب یا مطلوب را دارد و می‌تواند آینده مناسبی را برای مردم ایران رقم بزند و اساس آن مبتنی بر مدیریت جهادی و نظریه نظام انقلابی، مردم‌سالاری دینی، خودسازی، جامعه‌سازی، تمدن‌سازی نوین اسلامی، تضمین آزادی‌های فردی و اجتماعی، عدالت و مبارزه جدی با مفاسد اقتصادی، نفی تصدی‌گری دولت، مردمی کردن اقتصادی، تقویت تولید، ثبات و امنیت می‌باشد. به‌طور کلی یکی از چالش‌هایی که مانع پیاده‌سازی الگوی ارائه شده در بیانیه گام دوم انقلاب به دست آمده است، نبود زیرساخت و عدم توجه به درون ساختار و فرایند به‌طور همزمان با تهدیدهای بیرونی است. در بیانات رهبر معظم انقلاب آورده شده است که با توجه به شعار انقلاب و کاهش عمیق فاصله طبقاتی و جدا نشدن از جریان انقلاب می‌توان نظام را از درون

تقویت کرد و آن زمان است که نظام جمهوری اسلامی ایران به کمک مردم می‌تواند از هر گونه تهدید بیرونی مبرا باشد؛ اما باید توجه داشت که باید با اصلاح ساختارها و فرایندهای نظام، زیرساخت‌های لازم برای آینده نظام فراهم شود. لذا ضمن توجه به این نکات، برای اجرایی شدن مدل ارائه شده پیشنهاد می‌شود:

یک. با توجه به اینکه متن بیانیه گام دوم انقلاب، سندی راهبردی است، در پژوهش‌های آتی نیاز است تا هر سازمانی در نظام حکمرانی به‌نوبه‌خود نقش خود را در این سند بیابد؛ بنابراین بهترین اقدام می‌تواند تعیین شاخص‌های مرتبط با آنها است. دو. به نظر می‌رسد انتخاب و گزینش نیروی انسانی هم‌تراز و متناسب با الگوی مناسب حکمرانی می‌تواند به تحقق آن کمک کند و آنها منبعی الهام‌بخش و آموزنده برای سایرین باشند.

سه. لازم است تا نقش ساختارهای فرادست و مؤثر بر نظام حکمرانی مشخص شود و این الگو را از حالت انتزاعی خارج نمود و از عوامل متعدد و پیچیدگی‌هایی که می‌تواند بر روی این موضوع تأثیرگذار باشد غافل نشد.

چهار. عقلانیت حاکم بر بیانیه بر زمینه حاضر انطباق آنچنانی ندارد و این یکی از مشکلاتی است که در جامعه ایرانی وجود دارد و لازم است تمامی ابعاد این بیانیه از حیث آگاهی و فرهنگ‌سازی مدنظر قرار گیرد.

پنج. به‌عنوان یک مطالبه عمومی از سوی مسئولان نظام حکمرانی، گفتمان‌سازی محتوای بیانیه انقلاب اسلامی ایران بین نهادهای بالادست و همچنین احاد افراد جامعه باید نهادینه‌سازی شود.

یادداشت‌ها

۱. این مقاله برگرفته از رساله دکتری با راهنمایی آقای دکتر علیرضا علی احمدی، و مشاوران آقایان دکتر مهدی عبدالحمید و عطاله رفیعی اتانی در دانشگاه علم و صنعت می‌باشد.

کتابنامه

- اکبری، زهرا؛ حکاک، محمد؛ وحدتی، حجت‌اله و نظریوری، هوشنگ (۱۳۹۸). «طراحی الگوی سه‌شاخگی حکمرانی خوب در سازمان‌های چندسطحی»، *مطالعات مدیریت راهبردی*. (۴۰)، ۲۰۱-۱۷۵.
- خمینی، روح‌الله (۱۳۷۹). *صحیفه نور: مجموعه رهنمودهای حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه)*. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.
- دارینی، محمود (۱۳۸۲). «سیری در اندیشه سیاسی امام خمینی»، *نشریه حضور*، (۴۶).
- علوی، سیدمسلم؛ رعنائی کردشولی، حبیب‌اله؛ علی محمدلو، مسلم و سلیمی، قاسم (۱۳۹۹). «طراحی الگوی حکمرانی دانشگاه نسل سوم با رویکرد مدل‌سازی ساختاری تفسیری جامع»، *نشریه مدیریت و برنامه‌ریزی در نظام‌های آموزشی*. ۱۱(۱۴)، ۲۵۴-۲۱۳.
- فطانت فردحقیقی، میلاد؛ زین‌آبادی، حسن‌رضا؛ آراسته، حمیدرضا و نوه ابراهیم، عبدالرحیم (۱۴۰۰). «طراحی الگوی حکمرانی مطلوب در نظام آموزش عالی»، *فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی*. ۱۱(۳۸)، ۳۴۷-۳۲۴.
- کمالان، سید مهدی (۱۳۹۵). *قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۵۸ و بازنگری*. ۱۳۶۱.
- ملکی فاراب، ندا؛ شجاع نوری، فروغ‌الصبح؛ بستان نجفی، حسین؛ حسینیان، سیمین؛ لبیبی، محمدمهدی و پورحسین، رضا (۱۳۹۸). «تدوین شاخص‌ها و ترسیم الگوی خانواده تراز اسلام (از منظر آیات قرآن و روایات) با بهره‌گیری از تکنیک پژوهش کیفی داده‌بنیاد»، *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*. ۱۰(۴۰)، ۷۰-۲۹.
- منوریان، عباس؛ نرگسیان، عباس و حسینی مکارم، عاطفه (۱۳۹۸). «طراحی مدل حکمرانی شبکه‌ای در شهرداری تهران»، *فصلنامه علمی اقتصاد و مدیریت شهری*. ۷(۳)، ۱۲۳-۱۰۹.
- نادری، مهدی و پیرانی، شهره (۱۳۹۹). «راهبردهای پیشرو در پساچهل‌سالگی انقلاب اسلامی (تبیین بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی)»، *نشریه علمی دانش سیاسی*. ۱۶(۱)، ۳۲۸-۳۰۵.

- Anazodo, U. C.; Confidence, R.; Zhang, D.; Fatade, A.; Obungoloch, J.; Akgun, C.; ... & Dako13, F. MICCAI 2022 FAIR WORKSHOP.
- Anderson, M.; Schulze, K.; Cassini, A.; Plachouras, D. & Mossialos, E. (2019). "A governance framework for development and assessment of national action plans on antimicrobial resistance", *The Lancet Infectious Diseases*. 19(11), e371-e384.
- Ansell, C. & Torfing, J. (2022). *Introduction to the Handbook on Theories of Governance*. In *Handbook on Theories of Governance* (pp. 1-16). Edward Elgar Publishing.
- Bevir, M. & R.A.W. Rhodes (2003). *Interpreting British Governance*. London: Routledge.
- Charmaz, K. & Thornberg, R. (2021). "The pursuit of quality in grounded theory", *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 305-327.
- Jessop, B. (1998), "The rise of governance and the risks of failure: The case of economic development", *International Social Science Journal*, 50 (155), 29-45.
- Jessop, B. (2002). *The Future of the Capitalist State*. Cambridge: Polity.
- Kickert, W.J.M., E.H. Klijn and J.F.M. Koppenjan (eds) (1997). *Managing Complex Networks*. London: Sage.
- Klijn, E. H. (2008). "Governance and governance networks in Europe", *Public Management Review*. 10(4), 505-525.
- Kooiman, J. (ed.) (1993). *Modern Governance*. London: Sage.
- Lomi, Alessandro & J. Richard Harrison (2012). "The garbage can model of organizational choice: Looking forward at forty", in *Alessandro Lomi and J. Richard Harrison* (eds), *The Garbage Can Model of Organizational Choice*, Bingley: Emerald, pp. 3-17.
- Marks, G. (1993). *Structural policy and multi-level governance in the EC*. in A. Cafruny and G. Mayer, R.C.; J.H. Davis & D. Schoorman (1995). "An integrative model of organizational trust", *Academy of Management Review*. (20), 709-734.
- Mayntz, R. (1993). *Modernization and the logic of interorganizational networks*. in J. Child, M. Nelson, L. K. (2020). "Computational grounded theory: A methodological framework", *Sociological Methods & Research*. 49(1), 3-42.
- Revkin, M. R. (2021). "Competitive governance and displacement decisions under rebel rule: evidence from the Islamic State in Iraq", *Journal of conflict resolution*. 65(1), 46-80.
- Robert, C. (2021). *Depoliticisation at the European Level: Delegitimation and Circumvention of Representative Democracy in Europe's Governance*. In *Rethinking politicisation in politics, sociology and international Relations* (pp. 201-222). Palgrave Macmillan, Cham.
- Sahlin, K. (2014). 'A global rise in the interest in management and governance of universities: Rankings and organization models on the move', in G. Drori, M. Höllerer and P. Walgenbach (eds), *Organization and Management Ideas: Global Themes and Local Variations*, New York: Routledge, pp. 52-64.
- Sako, M. (1998). 'The information requirements of trust in supplier relations: Evidence from Japan, Europe and the United States', in N. Lazaric and E Lorenz (eds), *Trust and Economic Learning*, Cheltenham, UK and

- Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 23–47.
- Scharpf, F.W. (1994). “Games real actors could play: Positive and negative coordination in embedded negotiations”, *Journal of Theoretical Politics*. 6(1), 27-53.
- Stoker, Gerry (2010). “Blockages on the road to relevance: Why has political science failed to deliver?”, *European Political Science*, 9 (Supplement 1), S72-S84.
- Taleshi, M. & Kaffash, H. (2019). “Compilation and Validation of the Fundamental Criteria for the Integrated Management of Water Resources in Dry and Semi-arid Regions”, *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 6(2), 81-108.
- Vabo, Signy Irene and Asbjørn Røiseland (2012). “Conceptualizing the tools of government in urban network governance”, *International Journal of Public Administration*. 35(14), 934-946.
- World Bank (2007). *A Decade for Measuring the Quality of Governance*. Washington, DC: World Bank.

